

Doktora Programı Akreditasyonu Yapan CEENQA Üyesi Kalite Kuruluşlarının Karşılaştırılması

Comparison of CEENQA Quality Institutions Members Accrediting Doctoral Programs

Büşra ELÇİÇEĞİ *
Cemil ÖZTÜRK **

Öz

Bu araştırma doktora akreditasyon programı bulunan CEENQA üyesi akreditasyon kurumlarını çeşitli kategoriler doğrultusunda karşılıklı olarak analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma tarama modelinde tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmış ve literatür taraması yapılmıştır. Doktora programına özgü standartları bulunan CEENQA üyesi kalite kurumlarının web sitelerinden ulaşılan kaynaklar buldukları dillerden Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Doktora programına yönelik akreditasyon faaliyeti yürüten CEENQA üyesi kurumlar, kuruluş tarihleri, amaçları, doktora programı standartları, uluslararası iş birlikleri vb. kategoriler doğrultusunda karşılaştırmalı bir şekilde ele alınıp sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akreditasyon kurumları, CEENQA üyesi, Doktora programı akreditasyonu, Doktora programı standartları.

Abstract

This research was carried out in order to mutually analyze CEENQA member accreditation institutions, which have doctoral accreditation programs, in various categories. The study is designed in scanning model. Document analysis technique was used as data collection tool and literature was reviewed. The resources obtained from the websites of CEENQA member quality institutions, which have standards specific to the doctoral program, have been translated into Turkish from the languages in which they are available. The obtained data were analyzed by content analysis method.

* Arş. Gör., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi, E-posta: busra.elcicegi@marmara.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-13146-8185.

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi, E-posta: cozturk@marmara.edu.tr, Orcid ID: 0000-0002-2433-350X.

CEENQA member institutions that carry out accreditation activities for the doctoral program, date of establishment, goals, doctoral program standards, international collaborations, etc. It is handled and presented in a comparative way in line with the categories.

Keywords: Accreditation institutions, CEENQA member, Doctoral program accreditation, Doctoral program standards.

Summary

Introduction

The concept of “accreditation” is an indicator of being reliable, credible and accountable for institutions. Accreditation, when considered as a process, is a quality assurance system based on volunteering in which the quality and standards in education are certified by an external and independent accreditation body by an external and internal audit of an institution (Doğan, 1999). The accreditation system started with the establishment of the quality assurance systems of the programs of engineering and medical faculties in the USA at the end of the 19th century. Following the institutional accreditation studies, accreditation activities for various professional fields have come to the fore (Hernes & Martin, 2005, p.9).

Postgraduate education is a two-stage learning process, which is a master’s and doctoral study, which provides candidates who have graduated from an undergraduate program with the opportunity to specialize in a branch of science (Tosun, 1997). Postgraduate education; social sciences, natural sciences, health sciences and educational sciences institutes (Dilci, 2009, p.12). As a result of the developments in higher education and postgraduate education, independent accreditation organizations have been activated in many countries in order to increase the quality of education and ensure quality assurance. Engineering, medicine, nursing, etc., especially the curriculum of teacher training faculties. Independent accreditation institutions have been established to ensure the quality assurance of the faculties providing education in their fields. Since there is a gap in the literature regarding the subject of graduate accreditation, CEENQA member accreditation institutions, which have doctoral accreditation programs, have been examined and the management structures, purposes, establishment dates, cities of establishment, languages used in websites, standards, international cooperation, board male-female ratios, etc. areas were analyzed comparatively.

Method

This research was designed in a survey model that allows answering questions such as “what, where, how much, how often, how” (Büyükoztürk, Akgün, Çakmak, Demirel and Karadeniz, 2012). The research group of this study consists of 7 quality agencies that have doctorate accreditation programs that are members of CEENQA. These quality institutions are Germany (FIBAA-ZEVA); Kazakhstan (IOAA – ECAQA); Estonia (EKKA); Ermenistan (ANQA); Is Hungary (HAC). In addition, accreditation activities for the postgraduate doctorate program in the Saxony region of

Germany have been examined. The data collection tools of this study were obtained by document review technique and literature review. The analysis of the obtained documents was analyzed by content analysis method (Büyüköztürk and vd., 2012).

Findings

Among the accreditation institutions analyzed, ANQA (Armenia), EKKA (Estonia), HAC (Hungary) accreditation agencies have started to operate in the capitals of the countries where they are located. The only institution operating outside its own country (in Petersburg, Russia) is the IQAA organization belonging to Kazakhstan. In FIBAA (5), EKKA (6), ZEVA (7), Saxony (8), IQAA (8), HAC (9), ANQA (9), ECAQA There are (10) standards in Quality assurance and curriculum / practice standard in 7 institutions; hardware-infrastructure-equipment standard in all institutions; targets and student selection / acceptance standard in 6 institutions; personnel standards in 5 institutions; The standard of students is located in 4 institutions. International cooperation and public information standards in 3 institutions; The organizational structure standard is available in 2 institutions. Accreditation bodies are usually members of international organizations such as ENQA, CEENQA, EQAR, INQAAHE. In addition to the native language, English language translation is also available on the websites of 6 of the 7 institutions. These institutions also use their own languages German, Armenian, Estonian, Hungarian and Kazakh. IQAA is the only institution that uses Russian language by not using its native language, Kazakh.

Discussion

When literature for literature in Turkey made 68 graduate and 15 post-graduate studies with various articles related to accreditation, including the doctor was observed to be published. The concept of accreditation in this study generally, in the world and in Turkey, the development of the accreditation process, quality assurance, quality assurance systems in Turkey and so on in the world. Although explanations and evaluations were made about the subjects, a general comparison was made with certain countries (USA, UK, Japan, Australia etc.) regarding the foreign accreditation processes in the minority of the studies. However, it has been observed that there is no comparison of accreditation institutions that are members of organizations such as ENQA, CEENQA that are active in Europe, or no study has been done for any of the institutions that are members of these organizations.

Giriş

Akreditasyon; Latince kökenli “ad” (birisine) ve “credere” (güvenme)) kelimelerinden türetilmiş Fransızca bir kelimedir. Sözlükte denklik teriminin karşılığı olan “accreditation” kavramı kurumlar için güvenilir, inanılır ve hesap verilebilir olmanın göstergesidir. Akreditasyon, süreç olarak ele alındığında eğitimdeki kalite ve standartların, kurum dışından bağımsız bir akreditasyon kuruluşu tarafından bir kurumun iç ve dış denetiminin yapılarak kalite güvencesinin sertifikalandırıldığı

gönüllülük üzerine kurulu bir kalite güvence sistemidir (Aktan ve Gencel, 2007, Doğan, 1999). Kalite güvence sisteminin önemli kavramlarından biri de standartlardır. Standart; *“belli bir amaca ulaşmak için gerekli olan yeterlilik seviyesi ve ortak bir anlayış tarafından belirlenen ve izlenmesi gereken örnek”* şeklinde tanımlanmıştır (Richardson, 1994, s.16). Kavram uzmanların/değerlendiricilerin ölçme ve değerlendirme sürecine rehberlik eden temel bir ilkedir (The Joint Commitee, 1981, s.7-9, 155). Kalite güvencesi, bir kurumun/programın önceden belirlenmiş standartlara göre devamlı olarak değerlendirilmesini gerektiren süreklilik arz eden bir sistemdir (UNESCO/CEPES, 2004). Kalite güvence sistemi; konu, program ve kurumsal düzeyde değerlendirme ve akreditasyonu veya bunların ikili ya da üçlü kombinasyonundan meydana gelebilir (www.grossroads.eu, 2004).

Akreditasyon sistemi 19. yüzyıl sonlarında ABD’de ilk olarak mühendislik ve tıp fakültelerinin programlarının kalite güvence sistemlerinin oluşturulması ile başlamıştır. 1885-1895 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’nde kurumsal akreditasyon için dört bölgesel birlik kurulmuştur. Bu konuda ilk önemli adım ise 1906 yılında ABD’nde Eyalet Üniversiteleri Ulusal Birliği’nin toplantısında atılmıştır. Üniversiteler için ortak standartlar oluşturulması ilk olarak bu toplantıda dile getirilmiştir. Kurumsal akreditasyon çalışmalarının ardından çeşitli meslek alanlarına yönelik akreditasyon faaliyetleri de gündeme gelmiştir (Hernes & Martin, 2005, s.9). 1949 yılında ilk ulusal örgüt olan Ulusal Akreditasyon Komitesi kurulmuştur. Bu örgüt mevcut akreditasyon kuruluşlarının tanınması amacıyla gerekli prosedürleri hazırlamıştır. İlerleyen süreçte akreditasyon süreci ile ilgili çalışmalar yürüten Yükseköğretim Onay Komisyonu (CORPA) ve Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (COPA) vb. kurumlar oluşturulmuştur. 1996 yılında sivil oluşum olarak kurulan Yükseköğretim Akreditasyon Konseyi (CHEA) ulusal düzeyde bu görevi üstlenmiştir (CHEA, 1998).

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada güven ve sorumluluk kavramlarına yapılan vurgunun artması sonucunda üniversiteler merkezi yapıdan uzaklaşarak özerk bir statüye kavuşmuştur. Buna bağlı olarak yükseköğretim kurumlarının sorumlulukları artmıştır. Yeni dünya düzeninin gerekleri doğrultusunda pek çok ülke “yükseköğretimde kalite” konusu üzerinde düşünmeye başlamıştır (Arslan, 2009, s.291). Ulus devletler farklı ülkelerin ilk, orta ve yükseköğretim kurumlarından mezun olmuş bireylerle daha güçlü bir şekilde rekabet edebilen mezunlar yetiştirmeye odaklanmıştır (Bakioğlu ve Baltacı, 2010). Ulus devletler ve ulus ötesi kuruluşlar 21. yüzyılda dinamik/etkin bir bilgi toplumu ve ekonomisi oluşturma yönünde çalışmalara ağırlık vermeye başlamıştır. Bu doğrultuda Avrupa yükseköğretim kurumlarının güçlendirilmesi, ortak kabul görmüş belirli standartlar ile kalite güvence kültürünün oluşturulmasına yönelik yapılanmalar başlamıştır. Avrupa ülkeleri ortak bir Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) ve Avrupa Araştırma Alanı (AAA) oluşturma çabasını Bologna Bildirisi ile yapılandırmışlardır (www.bologna.yok.gov.tr). Avrupa ülkeleri, kalite güvence sistemi konusunda iş birliğini arttırmak amacıyla 2000 yılında Yükseköğretimde Kalite Güvencesi için Avrupa Ağı (ENQA)’nı kurmuşlardır. 2004 yılında ENQA birliğe dönüşmüştür (www.grossroads.eu, 2004). Avrupada Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEENQA) adlı bir diğer kuruluş ise Orta ve Doğu Avrupadaki yükseköğretimde kalite güvencesini sağlayarak Avrupa Yükseköğretim Alanının geliştirilmesi ve uygulanmasına katkıda bulunmak ve üye kuruluşlar arasındaki iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulan kâr amacı taşımayan bir sivil toplum kuruluşudur (www.ceenqa.org).

Avrupa ülkeleri ENQA, CEENQA gibi aralarında iş birliğini arttırmak amacıyla pek çok kurum ve kuruluş faaliyete geçirmişlerdir.

Evrensel standartlara uygunluk uluslararasılaşma kavramına önemli bir misyon yüklemiştir. Kavram yükseköğretim kurumlarının amaç, hedef, işlev ve sunumuna uluslararası bir boyut kazandıran çok perspektifli bir süreçtir (Knight, 2007, s.134). Uluslararasılaşma yükseköğretimin hedef ve fonksiyonlarında, yükseköğretim sürecinde uluslararası, kültürlerarası olguları yansıtması olarak değerlendirilmektedir (Juknyte & Petreikiene, 2006, s.92). Üniversitelerin uluslararasılaşma faaliyetleri arasında öğrencilerin diğer kültürleri öğrenmesine olanak sağlayan yurtdışı eğitim programları uluslararası öğrenci ve öğretim elemanı hareketliliği, ortak araştırma projeleri, yabancı öğrenciler için tasarlanmış programlar, ortak müfredat geliştirme girişimleri örnek verilebilir (Altbach & Knight, 2007, s.290; Van Damme, 2001, s.417). Uluslararasılaşma yükseköğretimde kalite güvence sisteminin yaygınlaşmasındaki temel etkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir (Özer, Gür ve Küçükcan, 2011, s. 62).

Lisansüstü eğitim ise yükseköğretim kurumlarında uluslararasılaşma faaliyetlerinde önemli bir misyona sahiptir. Lisansüstü çalışmalara yön veren enstitüler tarafından koordine edilen lisansüstü eğitim, yüksek lisans ve doktora programlarını kapsamaktadır. Lisansüstü öğretim programları içerisinde özellikle doktora programı, bireylere bağımsız araştırma yapabilme, bilimsel olayları çoklu bakış açısı ile sorgulayarak yorumlayabilme, yeni sentezlere ulaşabilme, yeni teknolojilere entegrasyon için gerekli bilgi, beceri, tutum ve yeterlikleri kazandırmayı hedefler (Tosun, 1997, s.7-8). Lisansüstü eğitim; sosyal bilimler, fen bilimleri, sağlık bilimleri ve eğitim bilimleri enstitülerinin sorumluluğundadır (Dilci, 2009, s.12).

Geçmişten günümüze tarihsel süreç boyunca yükseköğretim kurumlarının amacı ve işleyişi toplumların beklentileri doğrultusunda farklılık göstermiştir. Orta çağ Avrupa'sında ruhban sınıfını geliştirmeyi hedefleyen yükseköğretim kurumları, 19. yüzyıl başlarında merkezi otoritenin ideolojisi doğrultusunda elit kadrolar yetiştirmeye yönelmiştir (Köksoy, 1997). Amerika'da, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yükseköğretim kurumlarının belirgin özelliği, araştırma ağırlıklı lisansüstü öğretim kurumlarının oluşturulmasıdır (Kısakürek, 1976). İlk lisansüstü derece 1865 yılında "Graduate Schoii of Arts and Sciences" tarafından verilmiştir. 1881 yılında da John Hopkins'te ilk lisansüstü öğretim okulu açılmıştır. Bu gelişmeler bilimsel araştırmanın üniversitelerin işlevleri arasına girmesine ve araştırma üniversiteleri olarak adlandırılan yeni bir üniversite kültürünün oluşmasını sağlamıştır (Karakütük, 2002, s.19). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra lisansüstü eğitimin yaygınlaşması ve kurumsallaşması hız kazanmıştır. Avrupa, Amerika ve Japonya'da ki üniversitelerde akademik kariyer yapmak isteyen kişilere profesörlerin denetiminde yürütülen lisansüstü öğretim birimleri kurularak 1950'li yıllarda örgün lisansüstü öğretim programları faaliyete geçmiştir. Bu gelişim sürecinde "Avrupa Modeli Üniversiteler" ve "Anglosakson Modeli Üniversiteler" olmak üzere iki yapı ortaya çıkmıştır (Karakütük, 2002, s.22).

Yükseköğretim ve lisansüstü eğitimde meydana gelen gelişmeler sonucunda eğitimin niteliğinin artırılarak kalite güvencesinin sağlanması amacıyla pek çok ülkede bağımsız akreditasyon kuruluşları faaliyete geçmiştir. Özellikle öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin programı olmak

üzere mühendislik, tıp, hemşirelik, ziraat vb. alanlarda eğitim veren fakültelerin kalite güvencelerini sağlamaya yönelik bağımsız akreditasyon kurumları vücuda gelmiştir. Alan yazın incelendiğinde lisansüstü akreditasyon faaliyetlerine ilişkin bir çalışmanın mevcut olmaması nedeniyle bu çalışmada doktora akreditasyon programı bulunan CEENQA üyesi akreditasyon kurumları incelemeye tabi tutulmuş ve belirtilen akreditasyon ajanslarının yönetim yapıları, amaçları, kuruluş tarihleri, kuruldukları şehirler, web sitelerinde kullanılan diller, standartları, uluslararası iş birlikleri, yönetim kurulu kadın-erkek oranları vb. alanlar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modelinde hazırlanmıştır. Tarama modeli; geçmişte ya da halen var olan durumları olduğu gibi betimlemeyi amaçlar. Bu modeldeki araştırmalar “ne, nerede, ne kadar, hangi sıklıkla, nasıl” gibi soruların cevaplanmasına olanak vermektedir (Büyüköztürk, Akgün, Çakmak, Demirel ve Karadeniz, 2012; Karasar, 2014). Tarama modelindeki araştırmalar ilk ve temel araştırma eylemi niteliği taşırlar. Bu modele uygun olarak gerçekleştirilen araştırmalar, bilginin anlaşılması ve artırılmasında kuramcılara ve uygulayıcılara önemli katkılar sağlamaktadır (Balcı, 2001).

Akreditasyon kurumlarını bütünsel bir yapı çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirmek amacıyla söz konusu kalite kuruluşlarının tüzükleri, yönetmelikleri, yönetim yapılarına ilişkin belgeleri, üye olma koşulları ve üyeleri, akreditasyon standartlarını içeren metinleri incelenmiştir. Ayrıca web sayfalarına erişilerek kuruluş yerleri ve tarihleri, hangi alana hizmet etme amacıyla kuruldukları, uluslararası iş birlikleri, web sitesinde kullandıkları dil vb. gibi alanlar hakkında bilgi içeren metinler araştırmaya dahil edilmiştir.

Karşılaştırma amacıyla doktora programı akreditasyonu gerçekleştiren kalite kuruluşlarının ülkelere göre dağılımı ve kuruluş tarihleri, kuruluş amaçları, yönetim organizasyonları ve değerlendirici profilleri, doktora programı standartları, uluslararası iş birlikleri ve uluslararası projeleri, web sitelerinde kullandıkları dil tercihleri olmak üzere 6 alt karşılaştırma boyutu belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın araştırma grubunu CEENQA üyesi doktora akreditasyon programı bulunan 7 kalite ajansı oluşturmaktadır. Haziran 2020 tarihinde CEENQA üyesi 36 akreditasyon kuruluşu içerisinde yalnızca 6 kalite kuruluşunda doktora programına yönelik akreditasyon faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Bu kalite kurumları Almanya (FIBAA-ZEVA); Kazakistan (IOAA – ECAQA); Estonya (EKKA); Ermenistan (ANQA); Macaristan (HAC)'dır. Bir de Almanya'nın Saksonya bölgesindeki lisansüstü doktora programına yönelik akreditasyon faaliyetleri incelenmiştir.

Veri Toplama Araçları ve Veri Analizi

Bu çalışmanın verilerinin toplanması aşamasında doküman incelemesi tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknik incelenmesi hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini gerektirmektedir. Ayrıca, nitelik, düşük maliyet, örneklem büyüklüğü, uzun süreli analiz, tepkiselliğin olmaması, bireysellik ve özgünlük açısından avantaja sahip bir veri toplama aracıdır. Doküman analizi tekniği; dokümanlara ulaşma, orijinalliğin kontrol edilmesi, dokümanların anlaşılması, verilerin analiz edilmesi, analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması, sayısallaştırma ve verinin kullanılması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Çalışmaya konu edilen akreditasyon kurumlarına ait dokümanlara kurumlara ait web siteleri üzerinden ulaşılmıştır. Tescil eden belgeler, anlaşmalar, kuruma ait logo ve amblemlerin vs. bulunması ile dokümanların orijinalliği tespit edilmiştir. Dokümanlar kurumlara ait Almanca, Macarca, Kazakca, Estonca, Ermenice dillerinden Türkçe'ye tercüme edilerek anlaşılabilirliği sağlanmış ve elde edilen dokümanlar tek tek incelenmiş konuya uygun şekilde sınıflandırma yapılarak karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir. Analiz edilen veriler araştırmanın amacına katkı sağlayacak şekilde kategorilere ayrılarak tablolaştırılmış ve sayısallaştırma işlemleri yapılarak madde frekansları tespit edilmiş, ulaşılan bilgiler amaca hizmet edecek araca dönüştürülerek araştırmanın amaçları doğrultusunda çözümleme ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır. Elde edilen dokümanların analizi içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırma kapsamında akreditasyon ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, raporlar ile lisansüstü çalışmalara yönelik literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması, belli bir konuda önceden yapılmış çalışmaları ve uygulamaları sistematik bir şekilde incelemeyi gerektirmektedir (Galvan, 2006). Literatür taraması kapsamında kurumların akreditasyon faaliyetlerine yönelik belgeler incelenmiştir.

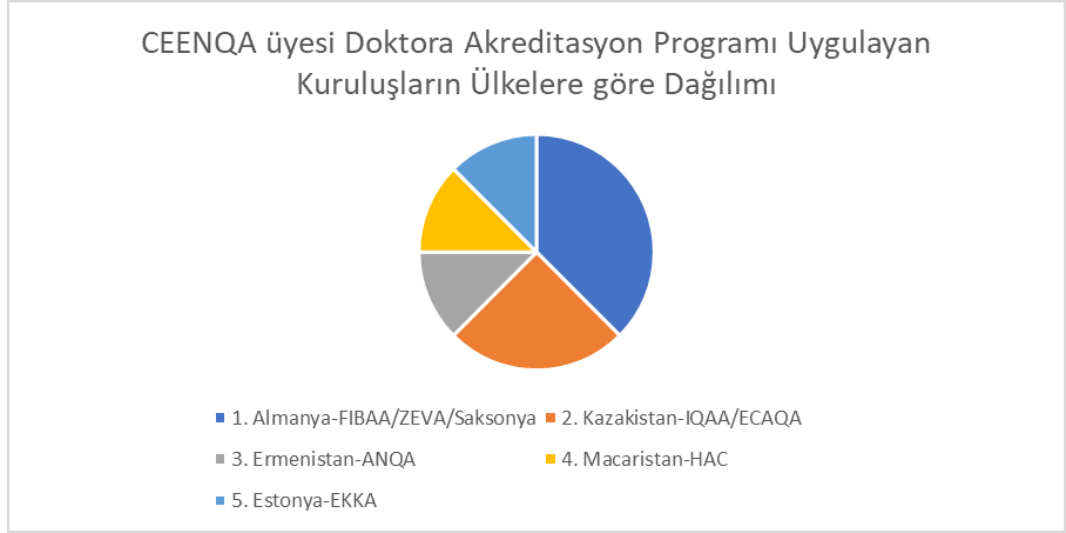
Doktora programı akreditasyonu yapan CEENQA üyesi kalite kuruluşlarının uyguladıkları akreditasyon süreci ve dayandıkları temel standartlar açısından aynı misyona dayanmakta ve benzerlik göstermektedir. Bölgesel özelliklere göre küçük farklılıklar olduğu gözlenmiştir.

Bulgular

Bu bölümde incelenen CEENQA üyesi doktora programı akreditasyonu yapan kuruluşların, ülkelere göre dağılımı, kuruluş amaçları, yönetim organizasyonları ve değerlendirici profilleri, doktora programı standartları, uluslararası iş birlikleri ve uluslararası projeleri web sitelerinde kullandıkları dil tercihleri olmak üzere 6 alt karşılaştırma boyutu belirlenmiş ve bu alanlara bulgular sınıflandırılarak sunulmuştur.

1. Doktora Programı Akreditasyonu Gerçekleştiren Kalite Kuruluşlarının Ülkelere göre Dağılımı ve Kuruluş Tarihleri

CEENQA üyesi olup doktora akreditasyon programı bulunan kalite kuruluşlarının ülkelere göre dağılımı Grafik 1'de gösterilmektedir.

Grafik 1: CEENQA üyesi Doktora Akreditasyon Programı Uygulayan Kuruluşların Ülkelere göre Dağılımı

Grafik 1'de görüldüğü gibi CEENQA üyesi olup doktora programı akreditasyon uygulaması yapan toplam 7 kalite kuruluşu vardır. Bunlardan 3'ü Almanya'da, 2'si Kazakistan'da bulunmaktadır. Ermenistan, Estonya ve Macaristan'da ise birer akreditasyon kuruluşu mevcuttur. Bu akreditasyon kuruluşlarının kuruluş tarihlerine göre sırası şu şekildedir: HAC 1993, FIBAA 1994, ZEVA 1995, ANQA 2008, IQAA 2008, EKKA 2009, ECAQA 2016.

2. Doktora Programı Akreditasyonu Gerçekleştiren Kalite Kuruluşlarının Kuruluş Amaçları

Doktora programı akreditasyonu yürüten kalite kuruluşlarının kuruluş amaçlarının kendilerine yüklenen misyon ve vizyonuna göre değiştiği görülmektedir. Bu kuruluşların kuruluş amaçları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.**CEENQA Üyesi Doktora Programı Akreditasyonu Yapan Kuruluşların Kuruluş Amaçları**

Kuruluş Amacı	Kalite Kuruluşu
Yükseköğretim kurumlarının yönetimi	ZEVA
Lisans-lisansüstü program akreditasyonu	ZEVA, FIBAA, IQAA, ECAQA, HAC, ANQA, EKKA
Diğer bilimsel eğitim kurslarının belgelendirilmesi	FIBAA
Uluslararası düzeyde en iyi eğitim ve bilim uygulamaların geliştirilmesini teşvik etme	ECAQA
Kalite kültürünü yayma	ANQA, FIBAA, ZEVA, ECAQA, IQAA, HAC, EKKA
Mesleki eğitim ve hizmet içi eğitim alanlarında toplumun rekabet gücünü arttırma	EKKA

Tablo 1 incelendiğinde lisans ve lisansüstü program akreditasyonu ile kalite kültürünü yayma amacı tüm akreditasyon kurumlarının amaçları arasında yer almaktadır. Ancak genel olarak doktora standartları içerisinde her kurumda “organizasyon yapısı” başlığı ile ele alınan yönetim konusunun kurumun amaçları arasında da “yükseköğretim kurumlarının yönetimi” şeklinde yer alarak vurgulandığı tek kalite kuruluşu Almanya’da faaliyete geçmiş ZEVA kurumudur. Diğer bilimsel eğitim kurslarının belgelendirilmesi alt amacı sadece FIBAA’da (Almanya); uluslararası düzeyde en iyi eğitim ve bilim uygulamaların geliştirilmesini teşvik etme amacı yalnız ECAQA’da (Kazakistan); mesleki eğitim ve hizmet içi eğitim alanlarında toplumun rekabet gücünü arttırma amacı ise EKKA (Estonya) kurumunun amaçları arasında yer almaktadır.

3. Doktora Programı Akreditasyonu Gerçekleştiren Yönetim Organizasyonları ve Değerlendirici Profilleri

CEENQA üyesi adı geçen akreditasyon kurumlarının yönetim yapıları, yönetimdeki kadın-erkek oranları, unvanları, üye/uzman sayıları, akredite ettiği kurum/program sayısı vb. başlıklar hakkındaki bilgiler ise şu şekildedir: ZEVA’nın yönetim kurulu başkanı erkek olmakla birlikte (Prof. Dr.) yönetim de yer alan 4 kişinin hepsi kadın olup 7 kişiden oluşan mütevelli heyeti ve 1.500’den fazla üniversite akademik personelinden oluşan uzmanı vardır. FIBAA’nın yönetim kurulunda 3 kişi (başkan kadın, 2 kadın – 1 erkek) bulunmakla birlikte temyiz kurulunda 4 kişi, üyelerinde 7 kişi olup uzman listesi yer almamaktadır. IQAA’nın yönetim kurulunda 4 kişi (başkanı erkek-Prof. Dr.; üyelerin 2’si kadın, 2’si erkek), akreditasyon bölüm başkanı kadın-Doç. Dr.; akrd. koordinatörü kadın-Prof. Dr.; kolejler için proje yöneticisi-kadın olup 19 üyesi olmakla birlikte (12’si Prof. Dr., 4’ü Yrd. Doç.), 400’den fazla uzmanı bulunmaktadır. IQAA, faaliyetlerini tüm paydaşlarını (öğrenciler, ebeveynler, akademisyenler, eğitim kurumları, işverenler, devlet kurumları) bir bütün olarak toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yönlendirmek yaparak yürütmektedir. ECAQA’nın yönetim kurulunda hepsi kadın 9 kişi bulunmakla birlikte üye listesi ve uzmanları hakkında ayrıntılı bilgiye erişilememiştir. Ancak kurumsal akreditasyon standartları, özel akreditasyon standartları ile eğitim ve simülasyon merkezlerinin akreditasyon standartları

olmak üzere 3 tür akreditasyon gerçekleştirmektedirler. ANQA yönetim kurulu 7 kişi (5 kadın – 2 erkek), başkanı erkek (unvanları yazmıyor), muhasebeci-halka ilişkiler-müdür yrd. kadın olmakla birlikte uzman ve üye sayısına ulaşılammıştır. Ayrıca akredite ettikleri 5 kurum bulunmaktadır. HAC'ın 20 yükseköğretim uzmanı (16 erkek, 4 kadın (başkanları kadın)) bulunmakla birlikte kurum akreditasyonu, doktora okullarının akreditasyonu olmak üzere 2 alan mevcuttur. Ayrıca “üniversite profesörlük başvurusu” adlı bir kısım yer almaktadır. Profesörlük kadrosu atamalarında da değerlendirme yapmakta iseler bu durum yükseköğretim kurumlarında çalışan akademik personelin yetkinliğinin de değerlendirildiğinin göstergesidir. EKKA kurumunda yönetim kurulu üyeleri, uzman listesi ve üyeleri hakkında bilgiye yer verilmemiştir. Ancak lisans, lisansüstü (doktora ayrı), mesleki eğitim, hizmet içi eğitime yönelik dış değerlendirme yapmaktadırlar. EKKA'nın ana faaliyetleri; yükseköğretim kurumlarının kurumsal akreditasyonu ve çalışma gruplarının kalite değerlendirmesi, mesleki eğitim müfredat gruplarının akreditasyonu, çalışma yapma hakkının verilmesinde uzman değerlendirmesinin uygulanmasıdır. ZEVA 2.000'den fazla kurum; ANQA 5 kurum akredite etmiş olup FIBAA, ECAQA, IQAA, HAC, EKKA'nın şimdiye kadar akredite ettiği program veya kurum bilgisine ulaşılammıştır.

Almanya'ya ait akreditasyon kuruluşlarından özellikle FIBAA'nın web sayfasında yönetim kurulu üyeleri, çalışanlarının yabancı dil bilgilerine yer verilmiş olması kurumun diğer akreditasyon kuruluşlarına nazaran konumunu ayrıcalıklı ve üstün bir duruma getirmektedir. Çünkü bu kişiler öz dilleri Almanca'nın yanı sıra dünya dillerinden İngilizceye ek olarak Rusça, Fransızca, İspanyolca dillerini bilmektedirler. Bu durum dilsel çeşitliliğin yanı sıra kültürel çeşitliliği beraberinde getirmektedir. Ayrıca kurumun uluslararası tanınırlığını ve etkinliğini arttırması açısından önemlidir. Yabancı dil bilgilerine ek olarak CV'leri hakkında bilgilerinde mevcut olması akreditasyonun özünü oluşturan şeffaflık, dürüstlük ve hesap verilebilirlik açısından kendilerini kanıtlamaları açısından önem arz etmektedir.

4. CEENQA Üyesi Kalite Kuruluşlarının Doktora Programı Standartları

CEENQA üyesi kalite kuruluşlarının doktora programı akreditasyon standartları Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2.

CEENQA Üyesi Kuruluşların Doktora Programı Akreditasyon Standartları

ALMANYA-ZEVA	ALMANYA-FIBAA	SAKSONYA-ALMANYA	KAZAKİSTAN IQAA	KAZAKİSTAN ECAQA	ERMENİSTAN ANQA	ESYONYA EKKA	MACARİSTAN HAC
1.Doktora programının genel hedefleri	1. Hedefler ve stratejiler (Program)	1. Doktora programının önemi ve hedefleri	1. Programın hedefleri ve kalite politikası	1. Organizasyon ve eğitim kalitesini sağlamak için misyon ve vizyon	1. Kurumsal Stratejiler	1.Müfredat	1.Kalite Güvence Politikası

Doktora Programı Akreditasyonu Yapan CEENQA Üyesi Kalite Kuruluşlarının Karşılaştırılması

2.Erişim, seçim ve kabul	2.Kabul	2. Yönergeler ve kriterler	2.Eğitim programlarının ve bilgi yönetiminin geliştirilmesi	2.Eğitim programları	2. Doktora Programı	2.Doktora Eğitim Programı	2. Eğitim programlarının geliştirilmesi ve onaylanması; sürekli izleme ve düzenli değerlendirme
3.Organizasyon yapısı (Personel-Öğrenciler)	3. Uygulama (yönetmelik, Dr. derecesi yönetmeliği, öğrencilerin statüsü, müfredat, sınavlar, Dr. öğrencilerinin ağ oluşturmaları, bilimsel denetim, mesleki yeterlilikler)	3.Doktora öğrencileri	3.Asistanlık kursları, öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme	3. Öğrenci merkezli eğitim ve öğrenci değerlendirmesi	3. Kabul Politikası	3. Kaynaklar	3. Öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme
4.Kurs içeriği: Müfredat	4. Bilimsel ortam ve çevre koşulları (öğr. Eleman yapısı, sayısı, nitelikleri, pedagojik yeterliliği, uluslararasılığı, fakülte ile iş birliği, program yönetimi, yönetim desteği, malzeme kaynakları, kütüphane)	4.Erişim, seçim ve kabul	4.Akademik başarı, tanınma, sertifika	4. Öğrenciler, kabul, seçim ve yeterlilik politikaları	4. Akademik Personel	4.Eğitim, Araştırma ve Yaratıcı Faaliyetler	4. Kabul, ilerleme, yeterliliklerin tanınması ve yeterliliklerin verilmesi
5.Donanım-Alt Yapı	5. Kalite Güvencesi (Mezunlar, dış akranlar, paydaşlar)	5.Organizasyon yapısı	5. Fakülte (Öğretim Üyesi)	5. Akademik Personel	5. Araştırma Ortamı	5. Öğretim Üyesi	5. Eğitimciler
6.İş birliği ve uluslararasılık		6.Kurs içeriği: Müfredat	6. Öğrenim kaynakları ve öğrenci desteği	6. Eğitim Kaynakları ve Öğrenci Desteği	6. Doktora Adayları	6. Doktora Öğrencileri	6. Öğrenme desteği ve öğrenci hizmetleri

7.Kalite kontrol	7.İş birliği ve uluslararasılık	7.Kamuya Açık Bilgiler	7.Bilgi ve aktivite Yönetimi	7. Uluslararasılaşma	7. Bilgi Yönetimi
	8.Kalite Kontrol	8. Sürekli izleme ve çalışma programlarının periyodik olarak değerlendirilmesi	8. Bilgilendirilmiş Kamu	8. Doktora Ödülü	8. Halkın bilgilendirilmesi
			9. Eğitim Programları	9. İç Kalite Güvencesi	9.Düzenli harici kalite güvencesi
			İzlenmesi ve değerlendirilmesi		
			10. Dış Kalite güvencesi ve sürekli iyileştirme prosedürleri		

Adı geçen kuruluşların doktora programı akreditasyonu için kullandıkları standartların sayıları en fazla olandan en aza doğru şu şekildedir: ECAQA (10), HAC (9), ANQA (9), ZEVA (7), Saksonya (8), IQAA (8), FIBAA (5), EKKA (6)'dır. Görüldüğü gibi 8 kuruluşların 4'ünün standart sayıları 8 ile 9 arasında değişmektedir.

İncelenen tüm kurumlar doktora programına yönelik akreditasyon faaliyeti yürütmektedir. Lisansüstü kategorisinde bulunan yüksek lisans alanı çoğunlukla lisans standartları arasında yer almaktadır. Yüksek lisans için ayrı standartlar oluşturmamış oldukları gözlenmiştir. Adı geçen kuruluşlar lisansüstü eğitim kategorisini doktora programından ayırmışlardır. Bu durum kalite kuruluşlarının doktora düzeyinde ki eğitimi daha üstün ve ayrıcalıklı olarak değerlendirmelerinin bir yansıması olarak düşünülebilir.

Lisansüstü doktora programına yönelik standartları bulunan akreditasyon kurumlarında yer alan standartların madde frekans dağılımları Tablo 3'de gösterilmektedir.

Tablo 3.

Doktora Programı Standartlarının Madde Frekans Dağılımları

Standart /Kurumlar	ZEVA	FIBAA	Saksonya	IQAA	ECAQA	ANQA	EKKA	HAC	Toplam
Hedefler	X	X	X	X	X	X	-	-	6
Müfredat-Uygulama	X	X	X	-	X	X	X	X	7
Öğrenciler	-	-	X	-	X	X	X	-	4
Personel	-	-	-	X	X	X	X	X	5
Kalite Güvencesi	X	X	X	X	X	X	-	X	7
Seçim-Kabul	X	X	X	-	X	X	-	X	6
Donanım-Alt Yapı-Ekipman – Araştırma Ortamı	X	X	X	X	X	X	X	X	8
Uluslararasılaşma iş birliği	X	-	X	-	-	X	-	-	3
Organizasyon yapısı	X	-	X	-	-	-	-	-	2
Kamuya Açık Bilgiler	-	-	-	X	X	-	-	X	3

Tablo 3 incelendiğinde donanım, alt yapı, ekipman ile ilgili standardın 8 kurumda da mevcut olduğu görülmektedir. Müfredat/uygulama ve kalite güvencesi standardı 7; hedefler, öğrenci seçimi/kabulü standardı 6; personel standardı 5; öğrenciler standardı 4; uluslararasılaşma-iş birliği ve kamuya açık bilgiler standartları 3; organizasyon yapısı standardı 2 kurumda mevcuttur. ZEVA'da öğrenciler ve personel, organizasyon yapısı içinde; FIBAA'da personel, bilimsel ortam ve çevre koşullarının içinde; öğrenciler ise seçim ve kabul standardının içinde yer almaktadır.

IQA'A'da eğitim programlarının ve bilgi yönetiminin geliştirilmesi (müfredat) ile akademik başarı, tanınma, sertifika (uluslararasılaşma) adlı standartlar bulunmaktadır. Eğitim ve uygulama, "asistanlık kursları, öğrenci merkezli öğrenme, öğretme ve değerlendirme" standardının içinde yer almaktadır. CEENQA üyesi doktora programı akreditasyonu yapan 8 kuruluş içerisinde sadece IQA'A'da asistanlık kursları ile ilgili bir standardın bulunması akademik meslek ve kariyer gelişimi açısından olumlu değerlendirilmektedir.

ECAQ'A'da öğrenciler ve kabul-seçim standardı bir arada ele alınmıştır. Ayrıca bilgi ve aktivite yönetimi adlı bir standart bulunmaktadır. Bunlara ek olarak sürekli değerlendirme amacıyla kalite güvencesinin yanı sıra bunun prosedürlerinin yer aldığı dış kalite güvencesi ve sürekli iyileştirme prosedürleri adlı ayrı standartları mevcuttur. Buradan yola çıkarak belli prosedürleri takip etmeye ayrıca önem verdikleri söylenebilir.

Saksonya'da yönetmelik ve kriterler adlı ayrı bir standart var iken personele yönelik ayrıca standartları bulunmamaktadır. Bu alan organizasyon yapısı içinde değerlendirilmektedir.

ANQ'A'da doktora ödülü adlı bir standart bulunmaktadır. Doktora sonrası verilen unvana yönelik ayrı bir standardın yer alması ilgi çekicidir.

EKKA'da müfredata ek olarak doktora eğitim programı; kaynaklara ek olarak eğitim, araştırma ve yaratıcı faaliyetler adı altında standartlar bulunmaktadır.

HAC'ta kalite güvencesi standardına ek olarak "eğitim programlarının geliştirilmesi ve onaylanması; sürekli izleme ve düzenli değerlendirme" ile "düzenli harici kalite güvencesi" adlı standartlar mevcuttur.

5. CEENQA Üyesi Kalite Kuruluşlarının Uluslararası İş Birlikleri ve Uluslararası Projeleri

CEENQA üyesi doktora programı akreditasyonu gerçekleştiren kurumların Tablo 4'te uluslararası iş birliği yaptıkları kuruluşlar hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 4.

CEENQA üyesi Doktora Programı Akreditasyonu Gerçekleştiren Kurumların Uluslararası İş Birliği Yaptıkları Kuruluşlar

Akreditasyon Kuruluşu	Uluslararası İş Birlikleri
FIBAA	EQAR, ENQA, NVAO/Hollanda, INQAAHE, CEENQA, APQN, EUA, EQAL, THE-ICE, CHE Consult gmbH, EHMA Recognition by the Ministry of Education and Science of Kazakhstan, the Higher Education Quality Council of Turkey (HEQC), AKKORK, NARK, NAA-Rusya IQAA-IAAR/KAZAK, PKA-Polonya, YÖDAK-UNIBASQ Almanya – Kazakistan Ukrayna – Avusturya İsviçre Akreditasyon Konseyi tarafından tanınma
ZEVA	AKKOPT-DAAD-EQAR-ANQA-CEENQA-ECA-JQI
ANQA	INQAAHE-ENQA-CEENQA-CIQG-ASIIN-QAA-OAQ – IQAA-GEORGIA-QANU-WUS/AUSTRIA-CESIE-CIEP-GRENA-EPMM-RSPP/Rusya-UNESCO – IIEP-EFMD-ESU Ukrayna, Belarus, İtalya, Almanya, Avusturya, Kazakistan
IQAA	ENQA-CEENQA-INQAAHE-EQAA-EQAR-ESU-EUA EURASHE-CIOG-APQN-BUSINESSEUROPE-FIBAA-ASIIN-EKKA-ANQA
ECAQA	APQN-INQAAHE-CHEA/CIOG-ENQA-CEENQA Ayrıca EQAA-MAP, AAEP-NAAC(Hindistan)-AMSE (Avrupa tıp okulları birliği)-ANQA (Ermenistan)-CHEA (Yükseköğretim akreditasyon konseyi)-jampk.fi (Kazakistan)-Rusya federasyonu belgelendirme derneği st. Petersburg
HAC	ENQA-CEENQA-EQAR
EKKA	ENQA-INQAAHE-CEENQA-EQAVET-EQAR

Alman akreditasyon kalite kuruluşlarından FIBAA ve ZEVA'nın EQAR ve CEENQA gibi ortak uluslararası iş birliği yaptıkları kuruluşlar bulunmaktadır. FIBAA aynı zaman ENQA, INQAAHE üyesi olmakla birlikte Hollanda, Polonya, Kazakistan, Rusya, Almanya, Kıbrıs, Ukrayna, Avusturya ve İsviçre tarafından tanınırlığa sahiptir.

Kazak akreditasyon kuruluşlarından IQAA ve ECAQA'nın ortak iş birlikleri arasında ENQA, CEENQA, INQAAHE ve APQN bulunmaktadır. IOAA ajansı bu araştırmada incelenen FIBAA, EKKA, ANQA kurumları ile de iş birliği içindedir. ECAQA akreditasyon kuruluşu da ANQA ile birlikte Rusya, Hindistan ve Avrupada bulunan çeşitli kuruluşlar ile iş birliği yapmaktadır.

ANQA, EKKA ve HAC kurumlarının ortak iş birliği yaptığı kuruluşlar ENQA, CEENQA ve EQAR'dır. ANQA akreditasyon kalite kuruluşu Ukrayna, Belarus, İtalya, Almanya, Avusturya ve Kazakistan ülkeleri ile anlaşmaları ve çalışmaları mevcuttur.

Doktora programına yönelik akreditasyon gerçekleştiren kalite güvence kuruluşları EQAR, ENQA, INQAAHE, CEENQA, APQN, EUA, EQAL, CIQG, ASIIN gibi uluslararası kuruluşlarla iş birliği içerisinde. Ayrıca bu akreditasyon kuruluşlarının kendi aralarında ikili anlaşmalar yapmış oldukları gözlenmiştir. Buna ek olarak bu akreditasyon kurumları NVAO/Hollanda, NAA-Rusya, PKA-Polonya, WUS/AUSTRIA, NAAC (Hindistan) gibi çeşitli ülkelerle de iş birliği yapmaktadırlar.

CEENQA üyesi akreditasyon kuruluşlarından doktora programına yönelik akreditasyon faaliyeti gerçekleştiren ANQA, EKKA, ZEVA ve IQAA kurumlarının web sayfalarında projeler, ECAQA'da uluslararası projeler adlı bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümlerde kalite kuruluşları ulusal ve uluslararası iş birlikleri ile gerçekleştirdikleri ve gerçekleştirmekte oldukları projeler, başlama ve bitiş tarihleri, projelerin amaçları, hangi kurum, kuruluş ya da ülkeler ile birlikte yaptıkları vb. bilgileri ayrıntılı bir şekilde açıklamışlardır. Bu durum bu kuruluşların akreditasyonun önemli konularından olan paydaşlar ile iş birliği ve sürekli gelişimin ulusal ve uluslararası boyutta sürdürülmesi açısından önemlidir. İncelenen kurumlar arasında FIBAA ve HAC kuruluşlarında projelerle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

6. CEENQA Üyesi Kalite Kuruluşlarının Web Sitelerinde Kullandıkları Dil Tercihleri

CEENQA üyesi kalite kuruluşlarının web sitelerinde kullandıkları dil tercihleri ile ilgili bilgiler Tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5.

CEENQA Üyesi Doktora Programı Akreditasyon Standartları Bulunan Kuruluşların Web Sitelerinde Kullandıkları Diller

Akreditasyon Kurumu	Web Sitesinde Yer alan Diller
ANQA	Ermenice-İngilizce
IQAA	Rusça
ECAQA	Rusça-İngilizce – Kazakça
FIBAA	Rusça-İngilizce – Almanca
ZEVA	Almanca-İngilizce
HAC	Macarca-İngilizce
EKKA	Estonca-İngilizce

Tablo 5 incelendiğinde 7 kurumdan 6'sının web sitesinde ana dilin yanında İngilizce dili çevirisi de yer almaktadır. Bu kurumlar kendi dilleri olan Almanca, Ermenice, Estonca, Macarca, Kazakça dillerini de kullanmaktadır. Ana dili olan Kazakça'yı kullanmayarak Rusça dilini kullanan tek kurum IQAA'dır. Bu kurumun Kazakistan dışında bir ülke (Rusya'nın Petersburg şehri) de kurulmuş olması da dikkat çekicidir. Bunun dışında Alman akreditasyon ajanslarından FIBAA'da İngilizce ve Almanyaca'ya ek olarak Rusça dilinde sitenin çevirisine de verilmiştir.

Söz konusu akreditasyon kuruluşlarının web sitelerinde kullanılan yabancı dillere göre dağılımının ülkelerin politik ve kültürel geçmişleri ile ilintili olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin; Sovyetler Birliği kültür çevresinde yer almış ve yaklaşık üç çeyrek yüzyıl yabancı dil olarak Ruççayı kullanmış olan ülkelerin halen bu geleneklerini sürdürdükleri görülmektedir.

Tartışma

Alan yazın incelendiğinde akreditasyon ile ilgili eğitim alanında 11 yüksek lisans, 8 doktora tezi olmak üzere toplam 19 çalışma olduğu görülmektedir. Türkiye’de akreditasyon konusuna yönelik eğitim alanında yapılan lisansüstü tez çalışmalarına Sarı (2019)’nın “Bir üniversitenin hazırlık programındaki akreditasyon süreç uygulaması üzerine yapılmış bir çalışma” (yüksek lisans); Aydınalp (2011)’in “Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık, Avustralya, ABD ve Türkiye’de yükseköğretim programlarında kalite güvencesi ve akreditasyon süreci” (yüksek lisans) çalışmaları örnek verilebilir. Yüksek lisans tezi kapsamındaki çalışmaların akreditasyon süreci, akreditasyonun kalite üzerine etkisini ölçme ve eğitim fakültelerinin akreditasyon sürecine hazır olma durumuna yönelik gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir. Aydınalp (2011), çalışmasında adı geçen ülkelerin akreditasyon süreçleri hakkında bilgi verdikten sonra sonuç bölümünde ülkelerarası kısmen de olsa karşılaştırma yapmıştır. Fakat bu çalışmada dikkat edilmesi gereken özellik ENQA, CEENQA gibi Avrupa’da önemli bir misyona sahip kuruluşların üyesi olan akreditasyon kurumlarına yönelik değil bazı ülkelerin genel olarak akreditasyon süreçlerinin ele alınmış olmasıdır. Uluslararası tanınırlığa ve etkiye sahip akreditasyon kurumları ile ilgili bir çalışma mevcut değildir.

Literatürde akreditasyon konusu ile ilgili yayınlanan makaleler incelendiğinde Adıgüzel ve Sağlam (2009)’ın “Öğretmen eğitiminde program standartları ve akreditasyon” adlı çalışmasında öğretmen eğitiminde standartlar, öğretmen eğitiminde program standartları geliştiren ve uygulayan bazı ülkeler (ABD, İngiltere, Avusturalya, Yeni Zelanda, Türkiye) başlıkları altında adı geçen ülkelerin öğretmenlik programı standartları ile ilgili bilgilere yer vermiştir. Arslan (2009), “Çeşitli ülkelerde yükseköğretimde akreditasyon ve Türk yükseköğretimindeki gelişmeler” adlı çalışmasında İngiltere, ABD ve Japonya’da yükseköğretimde akreditasyonun nasıl olduğu, akreditasyon süreçleri hakkında bilgiler sunmuştur. Farklı ülkelerdeki akreditasyon faaliyetlerinin ele alınması açısından başarılı bir çalışmadır. Süngü ve Bayrakçı (2010), “Bolonya süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları” adlı makalesinde Bolonya süreci ve Avrupa’da yükseköğretimde akreditasyona ilişkin çalışmalar, Türkiye’de akreditasyon çalışmaları hakkında bilgi verilmiştir. Bu çalışmanın diğer çalışmalara nazaran Avrupa yükseköğretim akreditasyonu ile Türkiye arasında karşılaştırma içerdiği söylenebilir. Özgüzel (2016)’in, “Yükseköğretimde standardizasyon ve akreditasyon; çok kültürlü toplumlu Hollanda örneği” adlı çalışması Hollanda’daki akreditasyon deneyimlerinin Türkiye’deki çalışmalara ışık tutması amacıyla yapılmıştır. Yazar, standardizasyon, Hollanda’da yükseköğretimde standardizasyon, akreditasyon, çok kültürlü toplumlu Hollanda’da paramedik eğitim başlıklarını ele almış ve Avrupa ülkelerindeki akreditasyon sürecini değerlendirmiş olması açısından anlamlı bir çalışmadır. Adıgüzel ve Ataman (2019), “Türkiye ve Avustralya öğretmen yetiştirme sistemleri ve akreditasyon modellerinin karşılaştırmalı incelenmesi” adlı çalışması öğretmen yetiştirme ve akreditasyon konusunda Avusturalya ve Türkiye’nin karşılaştırmalı olarak ele alınması açısından örnek çalışmalardan biridir.

Gerçekleştirilen çalışmaların azınlığında farklı ülkelerin kalite güvence ve akreditasyon sistemi ele alınmış olup karşılaştırma yapılmıştır. Bu karşılaştırmalar genelde 2 en fazla 3-4 ülkeyi içine alan çalışmalardır. Akreditasyon kurumlarından çok ülkelerin akreditasyon sistemi ele alınmıştır. Genelde akreditasyon kurumlarının özelde ayrı lisansüstü akreditasyon faaliyeti yürüten kalite kurumlarının

karşılaştırılmasına yönelik bir çalışma mevcut değildir. Bu çalışmada doktora akreditasyon programı bulunan 7 CEENQA üyesi kalite kuruluşuna ek olarak Almanya'nın Saksonya bölgesinin doktora standartlarının da incelemeye tabii tutulması ile toplam 7 kurum, bir bölge karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. İncelenen ülkeler arasında Almanya, Kazakistan, Ermenistan, Estonya, Macaristan yer almaktadır. 5 ülkeden 7 kurum incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda lisansüstü akreditasyon konusunda ayrı standartları bulunan kurumların olduğu gözlemlenerek "Sosyal Bilgiler Eğitimi Lisansüstü Akreditasyon Programı Standart, Gösterge ve Kanıtlarının Belirlenmesi" adlı bir programa yönelik özel alan lisansüstü akreditasyon standartlarının geliştirilmesine yönelik doktora çalışmasının başlatılmasına ve Avrupa akreditasyon kurumlarını karşılaştırmalı olarak ele alan bir çalışmanın da yapılmasına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Almanya'da 3 (FIBAA, ZEVA, Saksonya); Kazakistan'da 2 (IQAA; ECAQA); Ermenistan (ANQA), Estonya (EKKA) ve Macaristan'da (HAC) birer kuruluş olmak üzere doktora programına yönelik akreditasyon standartları bulunan 7 kurum, bir bölge (Saksonya) vardır.

FIBAA'da (5), EKKA'da (6), ZEVA'da (7), Saksonya'da (8), IQAA'da (8), HAC'da (9), ANQA'da (9), ECAQA'da (10) standart bulunmaktadır. Kalite güvencesi ve müfredat/uygulama standardı 7 kurumda; donanım-alt yapı – ekipman standardı tüm kurumlarda; hedefler ve öğrencilerin seçimi/kabulü standardı 6 kurumda; personel standardı 5 kurumda; öğrenciler standardı 4 kurumda yer almaktadır. Uluslararası iş birliği ve kamuya açık bilgiler standartları 3 kurumda; organizasyon yapısı standardı 2 kurumda mevcuttur.

İncelenen akreditasyon kurumlarından ANQA (Ermenistan), EKKA (Estonya), HAC (Macaristan) akreditasyon ajansları buldukları ülkelerin başkentlerinde faaliyete geçmiştir. Kendi ülke toprakları dışında (Rusya'nın Petersburg kentinde) faaliyete geçen tek kurum Kazakistan'a ait IQAA kuruluşudur.

Akreditasyon kuruluşları genellikle ENQA, CEENQA, EQAR, INQAAHE gibi uluslararası kuruluşların üyesidir. 7 kurumdan 6'sının web sitesinde ana dilin yanında İngilizce dili çevirisine de yer verilmiştir. Bu kurumlar kendi dilleri olan Almanca, Ermenice, Estonca, Macarca, Kazakça dillerini de kullanmaktadır. Ana dili olan Kazakça'yı kullanmayarak Rusça dilini kullanan tek kurum IQAA'dır.

ANQA, EKKA, ZEVA ve IQAA'da projeler, ECAQA'da uluslararası projeler bölümü yer almaktadır. FIBAA ve HAC kurumunda projelerle ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Yapılan çalışma sonucunda Türkiye'de lisansüstü akreditasyon faaliyetlerine yönelik bir çalışmanın mevcut olmadığı gözlemlenerek sosyal bilgiler programı lisansüstü akreditasyon standart, gösterge ve kanıtlarının belirlenmesi amacıyla Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora öğrencisi olarak çalışmaya başlamış olmakla birlikte başta eğitim fakültesi programlarının olmak üzere, tıp, mühendislik vb. alanlarda bu yönde çalışmaların başlatılması önerilmektedir.

Karşılaştırmalı çalışmaların Türkiye’de akreditasyon sisteminin iyileştirmesi açısından fayda sağlayacağı düşünüldüğünden bu konuda çalışmaların arttırılması teşvik edilmelidir.

CEENQA üyesi akreditasyon kurumlarından bazılarında olduğu gibi Türkiye’de yer alan akreditasyon kurumlarının da ulusal ve uluslararası ortak projeler yapması önerilmektedir.

Alman akreditasyon kuruluşları başta olmak üzere çeşitli kalite kurumlarında olduğu gibi Türkiye ve dünyadaki tüm akreditasyon kurumlarının sayfalarında üyeleri, yönetim kurulu başta olmak üzere ajansta çalışan personelin dil bilgisi, CV’si, akademik ve akreditasyon konusunda yeterliliği vb. alanlarda yetkinliğine dair açık ve şeffaf bilgilere yer vermesinin sürekli gelişime olumlu katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Toplu olarak ele alınan ve değerlendirilen akreditasyon kuruluşlarının tek tek ayrıntılı olarak incelenmesi önerilmektedir.

Bu çalışma genel değerlendirme amaçlı yapıldığı için eğitim programları, mühendislik, veterinerlik, tıp, hemşirelik vb. alanlardaki akreditasyon kuruluşlarının kendi içinde ele alınarak değerlendirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. ve Ataman, O. (2019). Türkiye ve Avustralya öğretmen yetiştirme sistemleri ve akreditasyon modellerinin karşılaştırmalı incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(2), s. 678-700.
- Adıgüzel, A. ve Sağlam, M. (2009). Öğretmen eğitiminde program standartları ve akreditasyon. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı/ Cilt. 10, Sayı. 3, ss. 83-103.
- Aktan, C. C. ve Gencel, U. (2007). Yükseköğretimde akreditasyon, değişim çağında yükseköğretim. *İzmir Yaşar Üniversitesi Yayını*, s.1 – 14.
- Altbach, P.G. & Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3/4), s. 290 – 305.
- Armenian National Center for Professional Education Quality Assurance Foundation (ANQA), (2008). <http://www.anqa.am/> Erişim: 10.05.2020.
- Arslan, B. (2009). Çeşitli ülkelerde yükseköğretimde akreditasyon ve Türk yükseköğretimindeki gelişmeler. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(1), s.87-309.
- Aydınalp, D. (2011). *Almanya, Danimarka, Birleşik Krallık, Avustralya, ABD ve Türkiye’de yükseköğretim programlarında kalite güvencesi ve akreditasyon süreci*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bakioğlu, A. ve Baltacı R. (2010). *Akreditasyon eğitimde kalite*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Balci, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- CEENQA, (2011). Central and Eastern European Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education (CEENQA), Almanya, Düsseldorf: www.ceenqa.org.
- Central Evaluation and Accreditation Agency (ZEVA), (1995). <https://www.zeva.org>. Erişim Tarihi: 10.11.2020.
- CHEA (1998). What is accreditation? <http://www.chea.org/Chronicle/index.html>.

- Dilci, T. (2009). *Eğitim bilimleri alanında yürütülen lisansüstü eğitiminin öğrenci ve öğretim elemanları görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Doğan, İ. (1999). Eğitimde akreditasyon sorunu: eğitim fakülteleri üzerine bir deneme. *Kamu Yönetimi 2. Uluslararası Kongresi*, 21-22 Ekim. Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü. s.197-208.
- Foundation for International Business Administration Accreditation (FIBAA), (1994). www.fibaa.org. Erişim: 15.08.2020.
- Galvan, J. (2006). *Writing literature reviews: a guide for students of the behavioral sciences* (3. Baskı). Glendale, CA: Pyrczak Publishing.
- Hungarian Accreditation Committee (HAC), (1993). www.mab.hu. Erişim Tarihi: 10.11.2020.
- Hernes, G. and Martin M. (2005). *Policy rationales and organizational and methodological options in accreditation: Findings from an IIEP research project*. UNESCO.
- Independent Agency for Quality Assurance in Education (IQAA), (2008). www.iqaa.kz. Erişim: 10.09.2020.
- Juknyte-Petrekienė, I. (2006). Parameters of higher school internationalization and quality assessment. *Quality of Higher Education*, 3, s. 92-122.
- Karakütük, K. (2002). *Öğretim üyesi ve bilim insanı yetiştirme-lisansüstü öğretimin plânlanması*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri, "Kavramlar, ilkeler ve teknikler"*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kısakürek, M.A. (1976). *Üniversitemizde yenileşme "Programlar ve öğretim açısından"*. Ankara: Ankara üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. Yayın No: 54.
- Knight, J. (2007). Cross-border higher education: Issues and implications for quality assurance and accreditation, içinde GUNI Series on the Social Commitment of Universities 2: Higher Education in the World, *Accreditation for Quality Assurance – What is at stake?*, s. 134-146, Palgrave/MacMillan.
- Köksoy, M. (1997). *Yükseköğretimde kalite ve Türk yükseköğretimi için öneriler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yayınları.
- Özer, M., Gür, B.S. ve Küçükcan, T. (2011). Kalite temini: Türkiye yükseköğretimi için stratejik tercihler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(2), s. 59-65.
- Özgüzel, S. (2016). Yükseköğretimde standardizasyon ve akreditasyon; çok kültürlü toplumlu Hollanda örneği. *Hastane Öncesi Dergisi*, 1(1), s.17-25.
- Richardson, V. (1994). *Standards and assessments: what is their educative potential?, setting standards and educating teachers*. (Edt: M.E.ZDiez, V. Richardson & P.Pierson). Washington DC: American Association of Collegesfor Teacher Education.
- Sarı, E. (2019). *Bir üniversitenin hazırlık programındaki akreditasyon süreç uygulaması üzerine yapılmış bir çalışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Süngü, H. ve Bayrakçı, M. (2010). Bolonya süreci sonrası yükseköğretimde akreditasyon çalışmaları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(4), s.895-912.
- The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation. (1981). *Standars for evaluations of educational programs, projects and materials*. USA: R.R. Donnelley and Sons Company.
- The European Network for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), (2004). www.grossroads.eu.
- The Eurasian Centre for Accreditation and Quality Assurance in Higher Education and Health care (ECAQA), (2016). <http://www.ecaqa.org/>. Erişim Tarihi: 10.11.2020.
- Tosun, İ. (1997). *Bilim Adamı Yetistirme-Lisansüstü Eğitim*. Ankara: TÜBA Yayını.

- UNESCO/CEPES, 2004. *Quality assurance and accreditation: a glossary of basic terms and definitions*. Bucharest: CEPES.
- Van Damme, D. (2001). Quality issues in the internationalisation of higher education. *Higher Education*, 41(4), s. 415-441.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.